БАЛКАНИ

12 (2023)

ПЕРИОДИЧНО НАУЧНО ИЗДАНИЕ

МОНАРХИЯ и/или РЕПУБЛИКА

ИБ & ЦТ БАН

ИНСТИТУТ ЗА БАЛКАНИСТИКА С ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ ПРИ БАН

БАЛКАНИ
Рецензирано научно периодично издание

Издава Институт за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“
при Българска академия на науките

ISSN: 1314-4103

Редакционна колегия
Главен редактор: чл.-кор. проф. Александър Костов, Институт за балканистика с Център по тракология, БАН (ИБЦТ–БАН)

Членове: проф. Лора Тасева (ИБЦТ–БАН) – заместник главен редактор, проф. Юра Константинова (ИБЦТ–БАН) – заместник главен редактор, доц. Иво Топалилов (ИБЦТ–БАН), доц. Калин Стоев (ИБЦТ–БАН)
Научен секретар: гл. ас. Елмира Василева (ИБЦТ–БАН)

Международен борд: проф. Мария Тодорова (Университет Ърбана-Шампейн – Илинойс, САЩ), проф. Галина Вълчинова (Университет на Тулуза, Франция), проф. Франческо Гуида (Университет Рома Тре, Италия), проф. Андрей Тимотин (Практическо училище за напреднали изследвания, Франция), доц. Андреас Либератос (Университет за социални и политически науки „Пандион“, Гърция)

THE BALKANS
Peer-reviewed scientific journal

Published by the Institute of Balkan Studies with the Centre of Thracology "Prof. Alexander Foll"
at the Bulgarian Academy of Sciences

ISSN: 1314-4103

Board of Editors
Editor-in-Chief: Prof. Alexandre Kostov, Corresponding Member of the Bulgarian Academy of Sciences, Institute of Balkan Studies & Center of Thracology – Bulgarian Academy of Sciences (IBCT–BAS)

Editorial Team: Prof. Lora Taseva (IBCT–BAS) – Deputy Editor-in-Chief, Prof. Yura Konstantinova (IBCT–BAS) – Deputy Editor-in-Chief, Assoc. Prof. Ivo Topalilov (IBCT–BAS), Assoc. Prof. Kalin Stoev (IBCT–BAS)
Scientific secretary: Assis. Prof. Elmira Vasileva (IBCT–BAS)

IInternational Advisory Board: Prof. Maria Todorova (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA), Prof. Galina Valcinova (University of Toulouse, France), Prof. Francesco Guida (University of Roma Tre, Italy), Prof. Andrei Timotin (École Pratique des Hautes Études-PSL, France), Assoc. Prof. Andreas Lyberatos (Pandion University of Social and Political Sciences, Greece)

БАЛКАНИ

МОНАРХИЯ И/ИЛИ РЕПУБЛИКА

Книжка 12 (2023)

THE BALKANS

MONARCHY AND/ OR REPUBLIC

Issue 12 (2023)

ИНСТИТУТ ЗА БАЛКАНИСТИКА С ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ ПРИ БАН

БАЛКАНИ

ТЕМА НА БРОЯ: МОНАРХИЯ И/ИЛИ РЕПУБЛИКА

СЪДЪРЖАНИЕ:

Александър Костов
Редакционна статия 5

СТАТИИ 7

Иво Топалилов
Бележки върху трибната принадлежност на муниципалното общество в Рациария 7

Калин Стоев
Тракийските земи в Римската империя и противоречието между република и империя (проблеми на континуитета) 17

Лора Тасева
Гръцката дума *μοναρχία* и нейните производни в средновековни славянски преводи 26

Владислав Иванов
Морските републики Венеция и Генуа срещу Византийската империя – игра на взаимно изтощение 42

Симеон Симеонов
Монархия и република в балканските пътеписи на Франсиско де Миранда 53

Даниел Кайн
Цар Фердинанд през погледа на румънския крал Карол I 64

Спиридон Г. Плумидис
Позицията на монархиите в Гърция и в балканските държави към Първата световна война (1915): опит за тълкуване 73

Калина Пеева
Парадоксите на турския републиканизъм 85

Бисер Петров
Опитите на краля на Албания Зог да си възвърне трона от изгнание 100

СТАРИНА 110

Александър Костов
Из кореспонденцията на братята Александър и Франц Йозеф фон Батенберг 110

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ 117

Добринка Парушева
За важността на диалога и за неговата липса в отношенията на България и Гърция (Юра Константинова. България и Гърция в лабиринт от монолози. София: Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2022, 350 стр.) ...117

Марияна Стамова
Северозападът като балкански микрокосмос (Александър Костов (съст. и ред.) Българският Северозапад: минало и съвременност. София: Тендрил, 2022, 400 стр.) 120

Зорка Първанова
За русофилството и русофобството на Балканите (Тина Георгиева, Юра Константинова (съст.) Русия: погледи от Балканите (XIX–XX в.). София: Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2023, 440 стр.) 124

Гергана Дончева

Долу принудата на властта! Да живее свободният дух на таланта! (Добринка Парушева. „Долу правителството! Да живее карикатурата!!“: Политика, култура и карикатура в България в началото на XX век. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2023, 265 стр.) 127

Юра Константинова

Балканската одисея на Франсиско де Миранда (Симеон Симеонов. Франсиско де Миранда на Балканите. Раждането на идеята за независимост на Латинска Америка. Велико Търново: Фабер, 2022, 155 стр.) 132

Гергана Дончева

Визуалната култура на Балканите, поставена в нова изследователска перспектива (Ana Grgić. Early Cinema, Modernity and Visual Culture: The Imaginary of the Balkans. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022, 277 p.) 134

БАЛКАНИСТИЧНИ ХРОНИКИ 137

Преслава Георгиева

Международен форум за *Учителното евангелие* на Константин Преславски и ранните средновековни преводи на балканските славяни 137

Антоанета Балчева

Българо-хърватски научни, дипломатически и културни връзки. Минало, настояще и бъдеще.....144

Антоанета Балчева

Международна интердисциплинарна научна конференция „Етно-религиозни проблеми на Балканите: теория, практика и политики“, 29–30 май 2023 г. 147

Стефан Янакиев

Първа национална конференция по тракология „Геополитика и социум в Древна Тракия“, 11–12 май 2023 г. 154

Самуил Камбуров

Дискусионен клуб „Непознатите Балкани“ 155

Международна конференция на тема „Историческата българистика извън България: състояние и перспективи“ 158

Научна конференция „Българският Северозапад: просвета и култура“ в гр. Монтана.....160

Участие на изследователи от ИБЦТ–БАН в Третата национална годишна научна конференция на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“.....161

Представяне на новото издание „Българският Северозапад: минало и съвременност“ в гр. Монтана.....162

THE BALKANS

THE TOPIC OF THE ISSUE: MONARCHY AND/ OR REPUBLIC

CONTENTS:

Alexandre Kostov
Editorial.....5

ARTICLES 7

Ivo Topalilov
Some notes on the tribal affiliation of municipal society in Ratiaria 7

Kalin Stoev
The Thracian lands in the Roman Empire and the contradictions between the republic and empire (problems of the continuity).....17

Lora Taseva
The Greek word μοναρχία and its derivatives in medieval Slavonic translations 26

Vladislav Ivanov
The maritime republics of Venice and Genoa against the Byzantine Empire: a game of mutual attrition.....42

Simeon Simeonov
Monarchy and republic in Francisco de Miranda's Balkan travelogues.....53

Daniel Cain
Tsar Ferdinand through the eyes of King Carol I of Romania.....64

Spyridon Ploumidis
The position of the monarchy in Greece by the time of the First World War (1915): Balkan and South European parallels 73

Kalina Peeva
The paradoxes of Turkish republicanism.....85

Bisser Petrov
The attempts of King Zog of Albania to regain his throne from exile 100

SOURCES 110

Alexander Kostov
From the correspondence of the brothers Alexander and Franz Joseph von Battenberg 110

REVIEWS AND RESPONSES 117

Dobrinka Parusheva
On the importance of the dialogue and its absence in the relations between Bulgaria and Greece (Yura Konstantinova, Bulgaria and Greece in a maze of monologues. Sofia: Institute of Balkan Studies and Centre of Thracology – BAS, 2022, 350 p.) 117

Mariana Stamova
The Northwest as a Balkan microcosm (Kostov, Al. (ed.) The Bulgarian Northwest: past and present. Sofia: Tendril, 2022, 400 p.).....120

Zorka Parvanova
About *russopfilia* and *rusophobia* in the Balkans (Tina Georgieva, Yura Konstantinova (eds.) Russia: Balkans perspectives (XIX-XX c.). Sofia: Institute of Balkan Studies and Centre of Thracology - BAS, 2023, 438 p.).....124

Gergana Doncheva

Down with the government coercion! Long live the free spirit of talent! (Dobrinka Parusheva, "Down with the government! Long live caricature!!" Politics, culture and caricature in Bulgaria at the beginning of the twentieth century. Plovdiv: UP Paisii Hilendarski, 2023, 265 p.).....127

Yura Konstantinova

The Balkan odyssey of Francisco de Miranda (Simeon Simeonov, Francisco de Miranda in the Balkans: the birth of the idea of Latin American independence. Veliko Tarnovo: Faber, 2022, 155 p.) 132

Gergana Doncheva

The visual culture of the Balkans in a new research perspective (Ana Grgić. Early Cinema, Modernity and Visual Culture: The Imaginary of the Balkans. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022, 277 p.) 134

BALKAN STUDIES CHRONICLES.....137

Preslava Georgieva

International forum on the *Didactic Gospel* of Constantine of Preslav and the early medieval translations of the Balkan Slavs.....137

Antoaneta Balcheva

Bulgarian-Croatian scientific, diplomatic and cultural relations. Past, present and future.....144

Antoaneta Balcheva

International interdisciplinary scientific conference "Ethno-religious Problems in the Balkans: Theory, Practice and Politics".....147

Stefan Yanakiev

The first national conference on Thracology "Geopolitics and Socium in Ancient Thrace", 11-12 May 2023 154

Samuil Kamburov

Discussion club "The Unknown Balkans".....155

International conference "The Historical Bulgarian Studies outside Bulgaria: Condition and Perspectives" 158

Scientific Conference "Bulgarian Northwest: Education and Culture" in Montana 160

Participation of researchers from IBCT-BAS in the Third national annual scientific conference of the "Heritage BG" Centre of Excellence. 161

Presentation of the new book "Bulgarian Northwest: Past and Present" in Montana 162

БЕЛЕЖКИ ВЪРХУ ТРИБНАТА ПРИНАДЛЕЖНОСТ НА МУНИЦИПАЛНОТО ОБЩЕСТВО В РАЦИАРИЯ

Иво Топалилов
Институт за балканистика с Център по тракология
Българска академия на науките

Известно е, че след края на втората Дакийска война на Траян, завършила през август 106 г., на Долния Дунав се основала col(onia) Ulp(ia) Tra(iana) Rat(iariensium)[1]. Предвид изискването на *lex Iulia municipalis* за превръщането на трибната принадлежност на всеки един от римските граждани в задължителен елемент от неговата официална номенклатура[2], но и съществуващата практика, жителите на тази колония били включени в личната триба на M. Ulpius Traianus (98–117) – *Papiria*[3]. Следователно, класическият вариант на пълната именна номенклатура на един гражданин от Рациария би изглеждал по следния начин:

– *P(ublius) Valerius P(ubli) f(ilius) Pap(iria) Victor Ratiar(ia)*[4] в документите, издадени в Рим;
– *C(aius) Valerius C(ai) fil(ius) Pap(iria) Firmus*[5] в документите и надписите, издадени в рамките на колонията и нейната територия.

Епиграфските паметници ни разкриват етническото и социално разнообразие на муниципалното общество на Рациария. Изследването на Б. Геров, направено преди повече от 70 години, е все още основно по тази тема[6]. Така, той с основание счита, че около военния лагер се заселили немалко римски граждани с италийски и провинциален произход, основно ветерани от легионите и спомагателните части, както и либертини и перегрини. Именно римските граждани били в основата в пре-

[1] CIL 3, 14499 = AE 1902, 128.
[2] Q(uei) c(ives) R(omanei) erunt censum / ag[i]to eorumque nomina praenomina patres aut patronos tribus cognomina (CIL I2, 593).
[3] Grotefend 1863: 133; Stoev 2017, 62.
[4] RMD 4, 319.
[5] AE 1938, 95.
[6] Вж. последно в Stoev 2017.

връщането на селището в основен център в провинцията, което кулминирало в издигането на Рациария в ранг на колония[7]. Дори се предполага, че градът е бил мястото, където е резидирал провинциалният управител на Горна Мизия[8]. Ако това е така, то може да се разглежда като косвен аргумент за стационирането по-скоро на легион в Рациария, отколкото на легионно вексилацио, или единствено на ауксилиарна част. Впрочем, наличието на легион не изключва и стационирането на спомагателна част в близост, предвид ситуацията в региона преди и по време на Дакийските войни на Траян. Така или иначе, за мен е по-логично по-скоро легионното *canabae* да придобие този висок статут, отколкото *vicus militares*, въпреки че и двете биха могли да се развият в градове, както вероятно ни разкрива близконамиращата се Монтана, издигнала се до *municipium*[9]. За значителното място на Рациария в провинциалната система на Горна Мизия свидетелства и един надпис от средата на II в., в който се споменава за съществуването на преториум в колонията[10]. В канабите на Рациария най-вероятно, освен ветераните от стануващия легион и спомагателните части в провинцията, се заселили и търговци, които снабдявали войската с всичко необходимо, но също така занаятчии, освободени роби и метресите на войниците[11].

Предполага се, че ветераните от легионите, разположени в провинция Мизия, и съответно военните офицери, се настаняват в Рациария от Флавиево време насетне. Именно те съставили ядрото на местния елит[12], като при Флавиите произхождали основно от Италия и романизираните общности в провинциите[13]. Към тях могат да се добавят и ветераните от местните спомагателни части[14], малка част от които обаче изглежда са принадлежали към висшия елит – муниципален и провинциален. Това, което е характерно за именната номенклатура на последните, е отсъствието на трибната принадлежност дори и в официалните документи, издадени в Рим, като например военните дипломи[15]. Към края на Траяновото управление вече се появили и представители на муниципалната аристокрация с произход от източните провинции[16].

След тези уводни думи нека се върнем към основната тема на настоящето изследване, а именно – трибната принадлежност на муниципалното общество в Рациария.

Вече беше посочено, че муниципалното общество на *colonia Ulpia Traiana Ratiaria* е било включено в императорската триба *Papiria*. Следователно, не е изненадващо тя да бъде открита както в частни, така и в официални документи, произхождащи от колонията, провинцията или от Рим. Логично би било да очакваме, че ще я открием основно в номенклатурата на градския елит, в отделните колегии и сената на декурионите, но също така и при изтъкнати представители на местното общество.

На този етап на проучване на откритите епиграфски паметници, разполагаме с данни за вписването на представители на *ordo decurionum* в *Papiria*. Така, в Рациария е открита надгробна плоча на ветеран, който е бил декурион на колонията през първата половина на II в.[17]. Същевременно с това, надписите разкриват че в *Papiria* са били вписвани и такива, които са получили правото да ползват

[7] Gerov 1949: 30, 55.
[8] Gerov 1949: 39.
[9] Rankov 1983; Matei-Popescu 2018: 87.
[10] Bru, Stoev, Topalilov 2022: 440–442.
[11] Gerov 1949: 52–53.
[12] Gerov 1949: 30–33.
[13] Gerov 1949: 34, 38.
[14] Gerov 1949: 45–46.
[15] Вж. за това с примери на тракийските ветерани в Topalilov 2017: 125–138.
[16] Gerov 1949: 53.
[17] AE 1938, 95: D(is) M(anibus) / C(aio) Valerio / C(ai) fil(io) Pap(iria) Firmo / vet(erano) leg(ionis) VII C(laudiae) P(iae) F(idelis) / conscripto / dec(urioni) Rat(iariae) vixit ann(os) / LXXV C(aius) Val(erius) Firmus / dec(urioni) col(oniae) eiusd(em) / patri pientissi(mo) / f(aciendum) c(uravit).

почестите/отличителните знаци на достойнството на декурион (*ornamenta decurionalia*), без обаче да са заемали реално длъжността на декурион[18]. Ясно доказателство за това е надгробната плоча от това време на *Lucius Flaminius Crispus*, който е бил награден с *ornamenta decurionalia* на *ordo splendidissimo Ratiariens(ium)*[19]. Примерът е разгледан в литературата, като факта че Луций Фламиний Крисп е бил награден с *ornatus ornamentis decurionalibus* преди 15-тата си година, когато е починал, дава основание да се предположи че той е бил наследник на известна и влиятелна градска фамилия и като такъв е получил разрешение да използва отличията на декуриата[20] и вероятно на определени привилегии, без това обаче да го прави реален член на съвета на декурионите[21].

Изглежда обаче, че *ornatus ornamentis decurionalibus* се е давал и в други случаи. Така, на нас ни е известен случаят с либертина Марк Юлий Еутюхетис, който е бил и августал на колонията[22]. Примерът е любопитен и с вписването на либертин и в случая августал в императорската триба, вместо в обичайната *Palatina* или *Collina*, каквато е била наложената в подобни случаи практика. Случаят е обстойно коментиран в литературата, като се счита, че вписването му в трибата, а също и на *M. Antonius Ianuarius*, също награден с *ornamenta decurionalia*[23], може да се свърже със съществуващо силно влияние на отделни богати либертини в обществото, които отпускали и значителни финансови средства като израз на евергетизъм в градовете или пък благодарение на други заслуги към общността[24]. Бих допълнил това заключение с още една вероятност, свързана с ползването на почестите/отличителните знаци на достойнството на декурион (*ornamenta decurionalia*). Действително, освободеният, макар и удостоен със знаците на декурионския съвет на града, не заемал реално самата длъжност на декурион, но все пак чрез *ornatus ornamentis decurionalibus* той получил този престиж, който да го свърже със съсловието на декурионите. Но, принадлежността към висшето съсловие е изисквало и получаването на пълната римска именна номенклатура. Ето защо съм склонен да допусна, че получаването на *ornatus ornamentis decurionalibus* е дало възможност за вписването на индивида в римската триба, като в случая с Марк Юлий Еутюхетис това е била *Papiria* поради тясната му връзка със съсловието на декурионите в Рациария. Дали обаче, получаването на *ornatus ornamentis decurionalibus*, би трябвало да се разглежда и като аргумент за освободенския произход на наградения, който не можел да бъде допуснат до самата длъжност[25], е неясно. Това, което е ясно, е, че съществуват немалко примери с августали от колонията, които са били наградени с *ornatus ornamentis decurionalibus*[26], но при тяхната номенклатура липсва посочването на трибната им принадлежност. Дали се е появила възможността за проявата на личен избор в случая с нейното вписване или споменаване в личната именна номенклатура, предвид степента на романизация на носителя, още повече, че от средата на II в. насетне, сама-

---

[18] За *ornatus ornamentis decurionalibus* – вж. Gerov 1952/1953: 166, № 191; Stoev 2014: 258; Stoev 2015: 104.

[19] Stoev 2015; AE 2015, 1198: D(is) M(anibus) / L(ucio) Flaminio L(uci) f(ilio) / Pap(iria) Crispo or /nato / ornamen/tis decurional(ibus) / ab ordine splen/didissimo / Ratia/riens(ium) vixit an(nis) XV / h(ic) s(itus) e(st) / L(ucius) Flaminius Mar/tialis pater infe/licissimus / f(aciendum) c(uravit).

[20] По превода на Б. Геров: „външните белези, отличия и привилегии“ (Gerov 1952/1953: 356–398, №309).

[21] Вж. Stoev 2015: 103–106.

[22] AE 2012, 1251: D(is) M(anibus) // M(arci) Iuli M(arci) l(iberti) / Pap(iria) Euty/chetis / o(rnato) o(rnamentis) dec(urionalibus) / et Aug(ustali) / col(oniae) Rat(iariae) / Iul(i) Sozon / et Epap<hr>o/ditus b(ene) m(erenti).

[23] Conrad 2004: No. 491.

[24] Stoev 2014: 260–261.

[25] Вж. Stoev 2015: 104.

[26] За тясната връзка между августалското и декурионското съсловие в Рациария – вж. Stoev 2014: 258; Stoev, Hristov 2014: 68.

та трибна система изглежда изгубила своето първоначално предназначение, е неясно, но не е напълно изключено.

В трибата *Papiria* са били включени и други жители на колонията, за които, поради една или друга причина, не разполагаме с данни за социалния им статут в обществото на Рациария. Един такъв е бил например *L(ucius) Aebutius Gratus*, познат от надгробния му паметник, поставен от жена му[27]. Предвид специфичния гентилициум, можем да предположим италийски произход или наименуването според родовото име на пълководеца или провинциалния управител, при положение, че става въпрос за провинциал. Това не е единственият известен ни пример[28], като е твърде вероятно някои от носителите на *Papiria* да са заемали магистратури в колонията.

Надгробен надпис, датиран в края на I – началото на II в., но вероятно отнасящ се към първите години на римската колония, разкрива вписването на легионните ветерани, настанени в Рациария в трибата *Papiria*[29]. За момента свидетелствата за това са редки, но въпреки това разкриват ясно тази практика, която се открива в паметници, поставени в Рим, за което ще стане дума по-нататък.

Надписите, които са открити извън рамките на Рациария и нейната административна територия, допълват нашите познания за трибната принадлежност на гражданите на колонията. Така, от Виминациум ни е известен надпис, датиран най-общо през II в., в който се открива *Lucius Valerius Cretus* от Рациария, чиято трибна принадлежност е посочена[30]. За момента това е единственият, познат ми надпис в рамките на провинция Горна Мизия, но извън административната територия на Рациария, в който се споменава тази триба в номенклатурата на гражданин от колонията.

С трибата *Papiria* се посочват ветераните от Рациария и в Рим, било то в официалните военни дипломи или в латеркули. Така, към горесопочената диплома на преторианеца *P(ublius) Valerius P(ubli) f(ilio) Pap(iria) Victor Ratiar(ia)*, издадена на 7 януари 242 г.[31], можем да добавим латеркулата, поставена в 205 г., където сред вигилите откриваме *M(arcus) Antonius M(arci) f(ilius) Papir(ia) Valens Ratiar(ia)*[32], латеркулата на преторианците, поставена приблизително по същото време, където откриваме *M(arcus) Ulp(ius) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Crescens Ratiari(a)*[33], както и военната диплома на преторианеца *T(itus) Spectat[ius] Herculanus Pa[p(iria) R] atiar(ia)*, която е била издадена в 244 г.[34]. За момента последната се явява и най-късното свидетелство за използването на трибата *Papiria* в номенклатурата на гражданин от Рациария[35].

С прекъсването на практиката при управлението на Домициан (81–96) трибните комиции да утвърждават императорските декрети, макар и номинално, както и със засилването на необратимия процес на урбанизация, който започнал при Флавиите, значението на оригиналните римски триби значително намаляло в политическия живот на империята. Още при управлението на Антонин Пий (137–161) вписването на новите римски граждани в императорската триба като цяло било изоставено, което засегнало и вписването в традиционните римски триби. И тъй като

---

[27] CIL 3, 14497 = ADBulgar 377: D(is) M(anibus) / L(ucio) Aebutio / L(uci) f(ilio) Pap(iria) Gra/to v(ixit) a(nnos) LVI / h(ic) s(itus) e(st) / Aebutia / Mar[cia(?)] / con[iugi.

[28] CIL 3, 14502: Iulius Valer(ius) / Iul(i) f(ilius) Vale(n)s / qui et I(ulius) / Fanius Papiria / […].

[29] Gerov 1949: 76: 30: C(aio) Aufidio / [C?] f(ilio) Pap(iria) / [Pu]denti / [vet(erano) le]g(ionis) VII CPF / …LD / [vixit an]n(is) LXX…

[30] CIL 3, 14599, 2 = IMS 2, 229: Lucius Valerius / Cretus Papiria / [l]at(eres?) cusit(!) e Ratiaria.

[31] RMD 4, 319.

[32] CIL 6, 31234 = Cenati 2023, № 2.

[33] CIL 6, 32624 = Cenati 2023, № 88.

[34] AE 2011, 1799 = AE 2014, 1632.

[35] В случая с надпис CIL 6, 32624, който ще бъде разгледан по-долу, недоумение буди предложената датировка в Epigraphik Datenbank Clauss-Slaby (EDCS) между 275 и 300 година.

все пак според горепосочения закон, който не бил отменен, трибната принадлежност на всеки един римски гражданин е била задължителна, римската практика отново се върнала към създаването на трибите, носещи името на императорския гентилициум, както било това с по-ранните *Iulia* и *Claudia*. Наречени в съвременната литература „псевдо-триби“[36], те изпълнили надписите и около средата на II в. и насетне в империята могат да се открият и немалък брой римски граждани, които носели трибната принадлежност *Ulpia* (на името на Марк Улпий Траян), *Aelia* (на името на император Публий Елий Хадриан), *Aurelia* (на името на Марк Аврелий и впоследствие на Каракала) (M. Aurelius Antoninus), *Septimia* (на Публий Септимий Север) и др. Все още остава недостатъчно добре изяснен проблемът с появата на псевдо-трибата *Flavia*, но липсата на надписи от времето на Флавиевата династия, в които е посочена тази триба, насочва към едно по-късно време.

Жителите на Рациария не са били изключение от тенденциите в империята. Надгробният надпис на центуриона на III Августов легион (*legio III (tertia) Augusta*) *T(itus) Flavius Herculanus* от *Lambaesis* в Нумидия от епохата на Северите е добър пример за това с вмъкването на Траяновия гентилициум *Ulpia* като като псевдо-триба[37].

Това, че промените, които се откриват от средата на II в. насетне, са засегнали и номенклатурата на римските граждани от Рациария в частта с трибната им принадлежност, може ясно да се проследи в латеркулата поставена в *Viminacium* през 195 г. по случай почетното уволнение на ветераните от VII Клавдиев легион. В нея те са представени единствено чрез *tria nomina*, допълнено с *origo*, като значителна част от тях произхождат от Рациария[38]. Този списък, който е един от най-значимите до този момент извори за ономастиката в колонията и за степента на участие на жителите ѝ в провинциалния гарнизон, се различава коренно от тези, поставени в Рим от преторианците в техните латеркули и повдига въпроса доколко използването на трибната принадлежност в номенклатурата на ветераните в провинциите все още е била нейна неотменна част. Въпросната латеркула, а и други подобни надписи, подсказват по-скоро отказ от представянето на трибната принадлежност към края на II в. в провинциите, дори самата практика да е съществувала в Рим.

Към началото на III в. обаче в самия Рим също настъпили известни промени. Така, както още Б. Геров правилно е отбелязал, в почетния надпис за Каракала, поставен от *coh. V. vig*. в 210 г., в отличие от останалите ветерани центурионът на кохортата *M(arcus) Antonius Valens* е предаден с трибната си принадлежност[39]. Всъщност, бихме могли да допълним че всички центуриони в този надпис са предадени с трибната си принадлежност[40]. По този начин, според мен, се създава впечатлението за използването на трибната принадлежност като отличителен белег в обществото, свързан с по-висок статус или по-силна романизация в столицата, а защо не и в провинциите.

Освен с трибата *Papiria* елитът на Рациария се свързва и с други римски триби. Пример за това ни дава надгробната епитафия на декуриона *T. Flavius Arruntius*, от която е оцеляла горната част, поставена между ко-

[36] Вж. Forni 1985.

[37] CIL 8, 2871: D(is) M(anibus) s(acrum) / T(itus) Flavius / T(iti) filius Ul/pia Herc/ulanus / R<a=E>tiaria / |(centurio) leg(ionis) III Aug(ustae) / P(iae) V(indicis) Antoni/nianae vix/it annis XL C/occeia Digna / marito merenti fecit.

[38] CIL 3, 14507 = IMS 2, 53: M(arcus) Cass(ius) Sulpician(us) Rat(iaria), M(arcus) Curt(ius) Stambon b(ene) f(iciarius) s(emestris) Rat(iaria), T(itus) Aur(elius) Drigissa Rat(iaria), M(arcus) Aur(elius) Thamarcus Rat(iaria), T(itus) Aur(elius) Thithi() Rat(iaria), Q(uintus) Val(erius) Quintianus b(ene)f(iciarius) Rat(iaria), M(arcus) Ulp(ius) Ianuarius b(ene)f(iciarius) c(onsularis) Rat(iaria), C(aius) Iul(ius) Sabinus Rat(iaria), P(ublius) A[e]ll(ius) Maximus Rat(iaria), C(aius) Val(erius) Rufus Rat(iaria) и др.

[39] Gerov 1952/1953: 365, № 141: M(arcus) Antonius M(arci) f(ilius) Papir(ia) Valens Ratiar(ia).

[40] CIL 6, 31234 = Cenati 2023, № 2.

лони в римо-коринтски стил[41]. Въз основа на спецификата на архитектурната декорация стелата може да се отнасе към времето на Антонин Пий – най-късно до средата на II в.[42]. и представя Тит Флавий Арунций не само като декурион, но и като един от строителите на светилища (*templum* или *aedes*) в Рациария, наред с августалите на колонията[43]. Надписът е интересен поради няколко причини, включително и поради използването на гентилициума *Arruntius* като когномен, но това, което нас ни интересува в това изследване, е трибната принадлежност на починалия. Изследване на ономастиката подсказва, че *T. Flavius Arruntius* е бил наследник на бивш военен, който при почетното си уволнение е получил императорското име и е бил включен в трибата на Флавиите – *Quirina*. Въпреки че се е заселил в Рациария и получил място в колониалния елит, *T. Flavius Arruntius* не се е вписал в трибата на колонията *Papiria*, както това са направили много от другите му колеги в съвета на декурионите. А това отново показва възможността за избор, която се е открила пред него, и неговото предпочитание да запази трибната принадлежност на своите деди, отколкото на приеме тази на колонията, в чийто съвет на декурионите и бил избран. В противен случай бихме могли да допуснем че в трибата на новооснованата колония се вписвали единствено тези, които до този момент не бил вписани в някоя от съществуващите триби.

И докато произходът на Тит Флавий Арунций за момента остава неясен със сигурност, въпреки склонността ми да го отнеса към Аквилея, то това съвсем не е така със следващия пример, този на *L(ucius) Antonius Valens*. Той ни е познат от фрагментарно запазена надгробна епитафия, където не е запазено неговото място в колониалното общество. Това, което е запазено, обаче е неговата трибна принадлежност и *origo*[44]. В случая става въпрос за града в Ликия и Памфилия Сагаласос, град, в който са засвидетелствани и други носители на трибата *Quirina*[45] и към чиято група вероятно е принадлежал и Луций Антоний Валенс. Надписът е датиран между 71–150 г.[46], като когноменът насочва към военен произход. Ако това е така, то бихме могли да видим Луций Антоний Валенс сред тези, които са били свързани непосредствено с легиона, стациониран до селището Рациария преди основаването на римската колония, като например търговците, които снабдявали войската с всичко необходимо, но също така и занаятчиите, включително и каменоделците. Не е невъзможно неговото присъствие, както и на други като него, да е оказало съществено влияние и върху издигането на значението на предколониалното селище и превръщането му впоследствие в римска колония.

Последният пример, който ще разгледам, не може да се бъде отнесен към безспорните. В случая става въпрос за *L. Coelius Firminus*, който е починал някъде между 106–110 г.[47]. Надгробната му епитафия ни разкрива неговата военна и цивилна кариера, бидейки префект на кохорта и ала, военен трибун на легион, също така и част от *ordo decurionum* и *ordo equester*. Надписът разкрива, че той е произхождал от северноиталийския град *Ateste* и е бил вписан в трибата *Romilia*, както са били и останалите жители на този град[48]. Предвид предложената датировка на надгробна пло-

[41] Velkov 1940/1942: 273: T(ito) Fl(avio) T(iti) f(ilio) Pap(iria) / Arruntio / dec(urio) col(oniae) Rat(iariae).

[42] Искрени благодарности на д-р Светла Петрова за направената консултация.

[43] Topalilov 2023.

[44] AE 1995, 1309: L(ucius) Antonius / L(uci) f(ilius) Quir(ina) Va/lens Sa/[g]alasso.

[45] Вж. например Grotefend 1863: 148.

[46] Вж. за това в HD042851; EDCS-03300802.

[47] Stoev, Topalilov 2019: 267–269: Dis Manib(us) / […] Coelio L(uci) f(ilio) / Romil(ia) Firmino / [A]test(e) praef(ecto) coh(ortis) II / [G]allor(um) trib(uno) mil(itum) leg(ionis) IIII F(laviae) F(elicis) / [pr]aef(ecto) alae II Pannon(iorum) / [d]onis donato bello D[acic(o)] / [II]vir(o) c(oloniae) Atestinor(um) vix(it) (!) X[…] / Syril(l)us(?) lib(ertus) et heres […] / f(aciendum) c(uravit).

[48] Grotefend 1863: 34.

ча остава неясно доколко той е успял да се включи в ранното муниципалното общество и обществен живот на току-що основаната колония Рациария.

И на последно място бих желал да разгледам един пример, който в случая се явява и класически, но за момента е единствен за Рациария. Става въпрос за надгробната плоча на либертина *Sex(tus) Val(erius) Zoticus*, поставена от августала на колонията *Sex(tus) Val(erius) Hilarus*[49]. В епитафията, която се датира през първата половина на II в., Секст Валерий Зотик е споменат с трибата *Palatina*, което, както видяхме по-горе, е обичайна практика при освободените. Вероятно ранната дата на надписа обуславя и наличието на трибната принадлежност.

След този кратък преглед на известните ни до този момент данни, можем да констатираме, че материалът върху изследваната тук тема като цяло не е огромен. На фона на откритите до този момент епиграфски паметници от Рациария, които също не са значителни по брой, той се явява един малък процент. А това прави наблюденията върху проблематиката предварителни, а вероятно и в някои аспекти непълни. Въпреки това обаче, считам че могат да се открояят няколко основни момента.

Когато изследваме надписите от Рациария и нейната територия, обществени или частни, не можем да не констатираме, че като цяло трибната принадлежност се посочва сравнително рядко и примерите с нея са по-скоро изключение, отколкото правило. С това обществото в колонията не се отличава от останалите муниципални общества в провинция Горна Мизия, включително във Виминациум и Скупи, където непосредственото присъствие на римска власт би трябвало да бъде катализатор за пълното представяне на римската номенклатура. Прави впечатление, че надписите с посочена трибна принадлежност се датират в преобладаваща си част до средата на II в., т.е. до края на практическото използване на старата трибна система в номенклатурата[50]. Дори и в надписите от това време обаче не можем да констатираме плътно покритие, като пропуска на трибната принадлежност се открива в различни по своя характер надписи, принадлежащи на различните слоеве на обществото в Рациария. Много показателен, според мен, е примерът с *L(ucius) Tettius Fonteianus*, който върху монументална и изключително изработена посветителна мраморна ара, която се отнася към първата половина на II в., е посочен единствено с *tria nomina*, наред с членството му в *ordo decurionum* и като *pontifex*[51]. *L(ucius) Tettius Fonteianus* не е единственият декурион с пропусната трибна афилиация от това време[52].

Пак в надписи от първата половина на II в. трибната принадлежност е изпусната и в номенклатурата на лица, които са получили *ornatus ornamentis decurionalibus*. За момента е известен един такъв пример, на августал на колонията,[53] като в случая трябва да се вземе под внимание факта че някои от августалите, които са били наградени с достойнството на декурион (*ornamenta decurionalia*), също са били вписвани в трибата *Papiria*, както ни разкрива посоченият по-горе пример с либертина Марк Юлий Еутюхетис от втората половина на II в.[54]. Този, а и други примери, като

[49] AE 1979, 537: D(is) M(anibus) / Sex(to) Val(erio) / Sex(ti) lib(erto) Pal(atina) / Zotico v(ixit) an(nos) / XLII / h(ic) s(itus) e(st) / Sex(tus) Val(erius) Hilarus / Aug(ustalis) col(oniae) Rat(iariae) / h(eres) f(aciendum) c(uravit).

[50] За отсъствието на трибната принадлежност в номенклатурата на декурионите след средата на II в. вж. например AE 1938, 101; AE 1966, 344; AE 2010, 1391; CIL 3, 8088; CIL 3, 8090.

[51] Karadimitrova 2005: 207–211, 221, 1; AE 2005, 1310: L(ucius) Tettius Fonteia/nus dec(urio) / pontifex / ex voto.

[52] Вж. също AE 1913, 186 = AE 1914, 88: Pali Sanc(to) / Pastorali / C(aius) Iul(ius) Valen[s] / dec(urio) col(oniae) [Rat(iariae).

[53] Karadimitrova 2005: 211–219, 221, 2; AE 2005, 1311: Herculi / Victori / T(itus) Titius / Hercula/nus Aug(ustalis) / col(oniae) Rat(iariae) / o(rnatus) o(rnamentis) d(ecurionalibus) / t(estamento) p(oni) i(ussit).

[54] Вж. Stoev 2014: 262.

например този с дуумвира на колонията *Caius Iulius Saturninus*[55]. ясно показват че посочването на трибната принадлежност в личната именна номенклатура не е била задължително и вероятно е съществувала възможността за избор, като невинаги индивидът или този, който е поставил надписа, е избирал да я посочи. Това обаче не означава, че тя не е съществувала по това време.

Причините за отсъствието на трибната принадлежност в индивидуалната именна номенклатура могат да се търсят в упадъка на системата на трибите, които вече нямали това значение за новите римски граждани, каквото имали в предходната епоха. Те също така биха могли и да се търсят в степента на романизацията на местното общество и/или на съответния индивид, като прави впечатление, че в Рациария дори провинциалните управители не се представят с трибната си принадлежност[56]. Нарочното изписване на трибната принадлежност обаче, не само преди средата на II в., но и след това, когато е ясно че нейният носител няма как да бъде вписан в списъците на римската триба, както и появата на системата на псевдо-трибите показва, че не може да се говори за край на трибната система.

През II в. провинциалните общества били изпълнени с множество *Ulpii*, *Aelii*, *Flavii* и *Aurelii*, които били новите граждани (*cives novi*). Те носели името на императора и били социалната опора на императорската власт. Запазването, макар и частично, на посочване на римските триби в период, когато системата вече не е съществувала, показва съществуването на една резистентност от страна на част от римското общество към стария ред в противовес на новия, изпълнен с бивши перегрини. Не бих се изненадал, ако при някои от случаите основната цел при използването на римската триба цели да се подчертае принадлежност към традиционното римско общество и следователно тя да е белег за по-големия престиж на нейния носител в провинциалното общество. К. Стоев дори допуска, че чрез нея се подчертава стар римски статут, свързан и с ползването на земя по италийско право[57].

Използването на *Papiria* в именната номенклатура след средата на II в. в документи, издадени в Рим, вероятно е указание че трибната принадлежност на нейните приносители най-вероятно е вторична, т.е. чрез техните предци, които са били записани в трибните списъци. Ако това е така, то може да се дължи на занижения контрол в този аспект или по-скоро може да се разглежда като решение на римските власти – централни и/или провинциални, за осъществяването на социално разграничение в рамките на провинциалното общество въз основа на именната номенклатура.

Надписите от Рациария доказват че новите граждани на колонията са били включвани в трибата *Papiria* още от самото ѝ начало. Предвид все още оскъдното количество открити надписи, остава неясно дали цялото муниципално общество е било включено в Траяновата триба или само една част от него, свързана с елита, или дори с част от него. Използването на псевдо-трибата *Ulpia* навежда на втората вероятност, но е необходимо да отбележим и по-късната датировка на примера, в период, когато трибната система не е съществувала.

[55] AE 2010, 1391: D(is) M(anibus) / C(aio) Iulio Tib(eri) [f(ilio)] / Saturnin[o] / IIviral(i) col(oniae) Ra[t(iariae)] / flamini prim[o] / municip(ii) Aelian(i) / item municip(ii) Ael(i) / Viminaci vixit a(nnos) LXX / M(arcus) Castricius Iuli/anus q(uin)q(uennalis) col(oniae) Rat(iariae) / av<u=O>nculo / b(ene) d(e) s(e) m(erenti) p(onendum) c(uravit).

[56] Вж. например Topalilov 2017 = AE 2019, 1297: Dianae / sacr(um) / T(itus) Minic(ius) / Opimianus / [l] eg(atus) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) / [p]rov(inciae) Moes/ [ia]e super(ioris). Вж. също и CIL 3, 14499 = AE 1902, 128: L(ucio) Vitr[asio] / Flamin[ino] / leg(ato) Aug(usti) [pr(o) pr(aetore)] / Moesia[e supe]rioris [col(onia)] / Ulp(ia) Tra(iana) [Rat(iaria)] / d(ecreto) [d(ecurionum)].

[57] Stoev 2017, 62.

Изглежда обаче, че не всички представители на муниципалния елит на Рациария, а вероятно и на нейните граждани като цяло, са били включени в трибата *Papiria*. Примерите с *T. Flavius Arruntius* и *L(ucius) Antonius Valens*, и двамата вписани в трибата *Quirna*, ясно разкриват, че едва ли цялото общество или дори муниципален елит е бил вписан в *Papiria*. Възможно е в случая и двамата, или единият от тях, да е проявил желание да запази своята трибна принадлежност, или тази на дедите си, но също така е и възможно да не са били вписани в *Papiria* поради принадлежността им вече в системата или поради други, социални причини. В надписите прави впечатление почти задължителното вписване на военните от Рациария в трибата *Papiria*, особено тези в Рим, в отличие например на цивилните; сред последните може да се открие някакво, макар и оскъдно разнообразие, на използваните триби, докато при бившите военни и техните наследници използваната триба е *Papiria*.

Проблемът с трибната принадлежност на римските граждани в провинциалното общество в Рациария е все още далеч от своето разрешаване. За разлика например от съседната колония Улпия Ескус, където примерите са значително по-многобройни, то това не е така за Рациария, където споменаването на трибната принадлежност е по-скоро изключение. Това обаче не трябва да ни заблуждава за значението на римските триби, които е възможно и да индикират и различен социален статус.

Извори/ Sources

ADBulgar: Kalinka, E. Antike Denkmäler in Bulgarien. Wien: Alfred Hölder, 1906.

AE: L'Année Epigraphique, Revue des publications épigraphiques relatives a l'antiquité romaine. Paris: Presses Universitaires de France, 1888–.

CIL: Corpus Inscriptionum Latinarum, vol. I–XVI. Berolini: Reimer, 1893–1936.

ISM 2: Stoian, I. Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae. Vol. 2. Tomis et territorium. Bucharest: Editura Academiei, 1987.

RMD 4: Roxan, M. M., Holder, P. A. Roman military diplomas. IV. Bulletin of the Institute of Classical Studies. Supplement 82. London: Institute of Classical Studies, School of Advanced Study, University of London, 2003.

Библиография/ Bibliography

Bru, Stoev, Topalilov 2022: Bru, H., Stoev, K., Topalilov, I. Inscriptions de Ratiaria (Mésie Supérieure, Bulgarie). – Dialogues d'histoire ancienne 48/2, 440–446.

Cenati 2023: Cenati, Ch. Miles in urbe. Identità e autorappresentazione nelle iscrizioni dei soldati di origine danubiana e balcanica a Roma (Epigrafia e antichità). Roma: Carocci editore.

Conrad 2004: Conrad, S. Die Grabstelen aus Moesia inferior. Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Ikonographie. Leipzig: Casa Libri.

Forni 1985: Forni, G. Le tribù romane. III, 1. Le pseudotribù. Roma: G. Bretschneider.

Gerov 1949: Геров, Б. Романизмът между Дунава и Балкана. ч. 1. От Август до Хадриан. – Годишник на Софийския университет, Историко-Филологически факултет, 45/4, 3–91. [Gerov, B. Romanizmăt meždu Dunava i Balkana. č. 1. Ot Avgust do Hadrian. – Godišnik na Sofijskia universitet, Istoriko-Filologičeski fakultet, 45/4, 3–91].

Gerov 1952/1953: Геров, Б. Романизмът между Дунава и Балкана. ч. 2. От Хадриан до Константин Велики. – Годишник на Софийския университет, Филологически факултет, 48, 307–411.[Gerov, B. Romanizmăt meždu Dunava i Balkana. č. 2. Ot Hadrian do Konstantin Veliki. – Godišnik na Sofijskia universitet, Filologičeski fakultet, 48, 307–411].

Grotefend 1863: Grotefend, C. L. Imperium romanum tributim descriptum die geographische Vertheilung der römischen Tribus im Ganzen romischen Reiche. Hannover: Hahn'sche Hofbuchhandlung.

Karadimitrova 2005: Карадимитрова, К. Нови посветителни надписи от Рациария. – Нумизматика, сфрагистика и епиграфика, 2, 205–222. [Karadimitrova, K. Novi posvetitelni nadpisi ot Raciarija. – Numizmatika, sfragistika i epigrafika, 2, 205–222].

Matei-Popescu 2018: Matei-Popescu, F. On the Origins of the municipium Hadrianum Drobetense. – In: Popescu, M., Achim, I., Matei-Popescu, F. (éds.) La Dacie et l'empire romain. Mélanges d'épigraphie

et d'archéologie offerts à Constantin C. Petolescu. Bucarest: Editura Academiei Române, 87–96.

Rankov 1983: Rankov, B.N. A Contribution to the Military and Administrative History of Montana. – In: Poulter, A.G. (ed.) Ancient Bulgaria. Papers presented to the International Symposium on the Ancient History and Archaeology of Bulgaria, University of Nottingham, 1981, Part 2. Nottingham: Department of Classical and Archaeological Studies (Archaeology Section), 40–73.

Stoev 2014: Стоев, К. Нови епиграфски паметници от Ratiaria и нейната територия. – In: Иванов, Р. (ред.) Ratiaria semper floreat. Том 1. Рациария и нейната територия. Изследвания. София: Bulgarian Archaeological Association, 230–283. [Stoev, K. Novi epigrafski pametnici ot Ratiaria i nejnata teritorija. – In: Ivanov, R. (red.) Ratiaria semper floreat. Tom 1. Raciarija i nejnata teritorija. Izsledvanija. Sofia: Bulgarian Archaeological Association, 230–283].

Stoev 2015: Стоев, К. L. Flaminius Crispus, ornatus ornamentis decurionalibus (в надгробен надпис от Рациария). – Известия на Националния исторически музей, 27, 103–112. [Stoev, K. L. Flaminius Crispus, ornatus ornamentis decurionalibus (v nadgroben nadpis ot Raciarija). – Izvestija na Nacionalnija istoričeski muzej, 27, 103–112].

Stoev 2017: Стоев, К. Да бъдеш римлянин в Мизия. Антропонимия и просопография на романизираното население в Горна и Долна Мизия (I-III век), София: Тендрил. [Stoev, K. Da bădeš rimljanin v Mizija. Antroponimija i prosopografija na romaniziranoto naselenie v Gorna i Dolna Mizija (I-III vek), Sofia: Tendril].

Stoev, Hristov 2014: Стоев, К., Христов, Ив. Епиграфски паметници от Рациария. – Известия на Националния исторически музей, 26, 65–88. [Stoev, K., Hristov, Iv. Epigrafski pametnici ot Raciarija. – Izvestija na Nacionalnija istoričeski muzej, 26, 65–88].

Stoev, K., Topalilov, I. 2019: Der Kommandant des captor Decebali: Ein Offizier aus Ateste in einer neuen Inschrift aus Ratiaria. – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 210, 267–270.

Topalilov 2017b: Topalilov, I. A New Governor of Moesia Superior. – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 201, 292–296.

Topalilov 2017a: Topalilov, I. A note on the nomenclature of the Thracian veterans. – Studia Antiqua et Archaeologica, 23(1), 125–138.

Topalilov 2023: Topalilov, I. The sanctuaries in Ratiaria and its surroundings (in print).

Velkov 1940/1942: Велков, И. Находки и вести от разни места. – Известия на българския археологически институт, 14, 265–281. [Velkov, I. Nahodki i vesti ot razni mesta. – Izvestija na bălgarskija arheologičeski institut, 14, 265–281].

SOME NOTES ON THE TRIBAL AFFILIATION OF MUNICIPAL SOCIETY IN RATIARIA

Ivo Topalilov

The present study focuses on the use of the tribal affiliation in the nomenclature of the citizens of the Roman colony of Ratiaria in the province of Upper Moesia. Although its nature is tentative, some basic observations can still be made concerning the spread of the practice with the use of Roman tribes and the mechanism of the inclusion of the inhabitants in the tribe of the colony – *Papiria*, as well as the possibilities of preserving the original tribes among the representatives of the different strata in society.

Keywords: Roman tribe, pseudo-tribe, nomen nomenclature, Ratiaria, colonial elite

Ivo Topalilov
Institute of Balkan Studies and Centre of Thracology
Bulgarian Academy of Sciences
ivo.topalilov@balkanstudies.bg